

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЯК СТРАТЕГІЯ Й ПЕДАГОГІЧНА УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ У ВІТЧИЗНЯНИХ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ОСВІТНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Анотація: В статті розглядаються сучасні підходи до впровадження інновацій в процесі педагогічного менеджменту у вітчизняній педагогічній освіті початку XXI століття. На основі концептів середовищного підходу аналізуються моделі вибудови процесу оволодіння майбутнім учителем управлінською культурою в сучасному педагогічному навчальному закладі. Обґрунтовуються засади дотримання педагогічних умов в процесі здобуття вищої педагогічної освіти в контекстах її гуманістично-змістовного оновлення і людиномірних орієнтацій розвитку вітчизняної педагогічної галузі на сучасному етапі.

Ключові слова: вітчизняна педагогічна освіта, інноваційні підходи, освітнє середовище, педагогічні умови, освітній менеджмент, професійна підготовка педагога.

Постановка проблеми. Сутнісні зміни в соціокультурному просторі України спричинили запит на нові підходи до управління освітньою сферою, яка є «інтегральною сукупністю освітніх структур, відносин, діяльності та свідомості, що забезпечує відтворення і розвиток інтелектуального потенціалу суспільства» [2, с. 59]. Разом із тим існують значні реальні проблеми невідповідностей і протиріч у розумінні шляхів розвитку галузі освіти, що історично мають як суб'єктивні, так і об'єктивні підстави, і для подолання яких потрібне насамперед їх ґрунтовне усвідомлення представниками всіх ланок освітнього менеджменту. Аналіз сучасних проблем розвитку педагогічної галузі в контексті становлення новітнього культурно-освітнього простору вітчизняної системи вищої освіти дозволяє нам стверджувати, що конкретні учасники освітнього процесу (насамперед студенти) далеко не завжди усвідомлюють і співвідносять свою «освітню поведінку» з тенденціями «освітньої поведінки» педагога на соціальному рівні, що і фіксуються в різних формах суб'єктами управління навчальними процесами [7]. Не менш важливим чинником сьогодення є вимога дотримання гуманістичних людиномірних засад розбудови сучасного освітянського простору, що потребує не лише ґрунтовного аналізу проблеми, а й розробки та упровадження інноваційних підходів до управління навчальним процесом. Не слід забувати про зовнішні чинники впливів на педагогічні процеси, оскільки останні відбуваються в умовах суттєвої трансформації системи управління, а як «соціальні агенти» і діяльні «суб'єкти» освітянського процесу вітчизняні навчальні заклади виконують «певні завдання у певних умовах, специфічному оточенні та в окремій сфері діяльності» у сучасному соціальному

контексті, створюючи свій специфічний «продукт» – людину професійно «освічену» [8; 9, с. 97]. Щодо педагогічної галузі як простору становлення педагогів – і трансляторів знань, і вихователів молоді, – то особливо актуально вбачається сьогодні проблема дослідження чинників оволодіння управлінською культурою майбутнім учителем та знаходження перспективних підходів до впровадження інноваційних форм педагогічного менеджменту у вітчизняній педагогічній освіті як чинників професійного й особистісного зростання сучасного педагога.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. На початку XXI ст. в Україні відбуваються складні і змістовні процеси оновлення підходів до управління освітою на різних щаблях вітчизняної освітньої системи. Особливості реалізації потенціалу розвитку управлінської компетентності як засобу професійної соціалізації майбутнього педагога ґрунтовно розглянуті у філософсько-освітніх, соціологічно-освітніх, культурологічних роботах В. Андрущенко, В. Зборовського, В. Молодиченка, М. Култаєвої, Т. Троїцької та багатьох інших сучасних дослідників. Теоретико-методичні засади формування управлінської культури вчителя з застосуванням соціокультурних характеристик знайшли свій розвиток у концептах діяльнісного і середовищного підходу до вивчення освітнього простору у професійній педагогічній освіті в працях О. Акімової, В. Бикова, А. Губи, Л. Мороз, О. Ярошинської та багатьох інших методологів і практиків педагогічної освіти. Проблеми інноваційних напрямів розвитку педагогічного менеджменту достатньо глибоко і повно висвітлені в працях І. Аносова, О. Барліт, М. Елькіна, Г. Дмитренка, Г. Єльнікова, Л. Карамушки, В. Крижко, В. Маслова, О. Мармази, М. Окси, Є. Павлютенкова, С. Прийми, В. Пікельної та багатьох інших дослідників. Роботи зазначених вище авторів дозволили визначити роль і місце сучасного управління в розвитку української системи освіти, стали підґрунтям державної програми розбудови галузі управління нею. Разом із тим сьогодні відчувається потреба гармонізації засобів розвитку і втілення індивідуальних освітніх потреб особистості педагога та досягнення у процесах діяльності системи педагогічної освіти рівня, відповідного суспільним вимогам сьогодення.

Формулювання цілей статті. Метою нашої статті є обґрунтування необхідності комплексного застосування інноваційних підходів до створення педагогічних умов реалізації освітнього менеджменту як необхідного чинника формування професійних якостей майбутнього педагога в сучасному вітчизняному педагогічному закладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичні рефлексії культурно-освітнього простору з погляду його організаційно-інструментального функціонування (об'єктивний вимір) в культурно-освітніх контекстах(суб'єктивний вимір) в роботах багатьох сучасних дослідників наголошують на потребі гармонізації індивідуальних інтенцій (максим) у процесах діяльності освітянських систем і суспільних вимог (моральних імперативів), оскільки й дотепер у теорії і практиці побудови суспільства знань, на думку вчених, спостерігається певна

парадоксальність в організації культурно-освітнього становлення майбутнього фахівця. Дослідник М. Култаєва (див. Таблицю 1) визначає дилеми організаційного навчання, які повною мірою відносяться й до педагогічної освіти сьогодення наступним чином:

Таблиця 1

Тип дилеми	Зміст суперечностей
Дилема «будь самостійним»	Уведення децентралізованих структур централістським способом (самоорганізація, зумовлена іншою організацією)
Дилема інноваційності	Децентралізація посилює інноваційну діяльність, але гальмує впровадження цих інновацій
Дилема інертності	Резерви інновацій є водночас формами їх самообмеження
Дидактична дилема	Успішне навчання в організаціях веде до формування стереотипів сприйняття, які перешкоджають подальшому навчанню
Ідеологічна дилема	Упровадження змін потребує сильної ідеології, яка обмежує можливості змін
Дилема стандартизації	Внесення компетенцій до децентралізованих організаційних одиниць можливе тільки через процедуру стандартизації
Дилема прийняття рішення	Самостійні рішення приймаються з огляду на обставини та інші організації. Рішення приймаються на рівні менеджменту
Дилема альтернативної самоорганізації	Вимога нової самоорганізації загрожує знищити вже наявну самоорганізацію

Як зазначає дослідниця, «не стільки нові технології, що ґрунтуються на знаннях, скільки сама людина, її нові можливості та мислення повинні сьогодні задавати напрям у пошуках адекватних стратегій оновлення змісту освіти» [1, с. 241].

Узагальнюючи огляд існуючих підходів до дослідження освіти як комплексу наукових і практичних проблем, дослідники зазначають, що їх опрацювання відбувається в межах двох груп – загальнонаукових (методологічних) і наукових (дисциплінарних). При цьому до першої групи відносяться системний, діяльнісний, інституціональний, соціокультурний, соціокомунікативний, процесуальний, аксіологічний підходи, до другої – філософський, педагогічний, соціологічний, економічний, психологічний, правовий, антропологічний та історичний підходи. В рамках кожного з зазначених підходів освіта вивчається під певним кутом зору.

Інтенсивність зв'язку обох груп підходів, що пов'язані між собою, виразно відстежується сучасними соціологічними даними. Дослідник Г. Е. Зборовський вказує, що найбільш ефективним дослідження освіти стає на перетині загальнонаукових та дисциплінарних підходів [7] (див. таблицю 2; в таблиці ці перетини відзначені плюсами).

Таблиця 2

Зв'язки загальнонаукових та дисциплінарних груп підходів до вивчення проблем розвитку освіти

Загальнонаукові (методологічні) підходи	Научні (дисциплінарні) підходи							
	Філософський	Педагогічний	Соціологічний	Економічний	Психологічний	Правовий	Антропологічний	Історичний
Системний	+	+	+	+		+		
Діяльнісний	+	+	+	+	+		+	+
Інституціональний			+	+		+		
Соціокультурний	+	+	+		+		+	+
Соціокомунікативний		+	+		+		+	
Аксіологічний	+	+	+		+		+	

Розглянуті вище дані дозволяють констатувати, що упродовж другої половини ХХ–початку ХХІ ст. зазначені дисциплінарні і методологічні підходи до освіти активно опрацьовувалися і деталізувалися, і сьогодні серед галузей наукового знання наявні методологічні підходи максимально використовуються педагогікою, а з загальнонаукових підходів найбільш уживаними є діяльнісний і соціокультурний. До відносно нових галузей знання, що виникли і розвинулися значною мірою завдяки ефективному використанню міждисциплінарних напрацювань, слід віднести менеджмент освіти у його сучасному розумінні, оскільки охоплення його предмета потребує використання максимально різноманітного спектра підходів і їх наступної інтеграції в контексті завдання реалізації вимог до педагогічної освіти сьогодення.

Водночас у нас є всі підстави вважати, що, хоча поняття фахових компетентностей і поведінки суб'єктів освіти достатньо опрацьоване в педагогіці виховання і віковій психології, воно має надзвичайно важливе значення для розуміння впливів на процеси формування соціальних компонент особистості педагога засобами освітянського менеджменту. Зрозуміло, що управлінські аспекти розгляду «освітньої поведінки»

можуть бути пов'язані з різними його суб'єктами – від особистості до освітніх інституцій і суспільства в цілому. Крім того, вони тісно пов'язані з таким видом поведінки, як рольова, оскільки, перебуваючи в системі освіти, люди і цілі групи людей виконують певні ролі, детерміновані їх статусом (учня, педагога, адміністратора, управлінця та ін.). Тому, будучи об'єктом педагогічного менеджменту, освітня поведінка майбутнього педагога у вказаному контексті виступає як різновид групової, колективної, моральної й громадянської поведінки. Разом із тим аналіз умов реалізації освітянського менеджменту потребує розгляду професійно орієнтованої специфіки «освітньої поведінки» як різновиду соціальної поведінки, який проявляється в діях його суб'єктів у сфері освіти і пов'язаний насамперед із середовищем навчання, виховання, соціалізації, розвитку особистості, отримання професії, спеціальності, кваліфікації тощо [7].

Фахівці, що займалися проблемою освітнього середовища, зазначають надзвичайно широкий спектр напрямів опрацювання розвитку фахової спрямованості особистості студента в умовах освітньо-виховного середовища педагогічного навчального закладу [9, с. 122]. Нижче наводиться модель (див. Рис. 1), що визначає цілі та завдання функціонування системи освіти наступним чином [4, с. 121]:

Рис. 1 Модель вибудови освітнього середовища

Розглянута модель вибудови освітнього середовища і відстежені вище впливи управлінського і нормативних чинників на процеси формування особистості педагога вказують і на ту обставину, що процес

здобуття освіти є формувальним чинником свідомості особистості та її світогляду. Відтак ефективність впровадження новітніх моделей управління в галузі освіти в Україні залежить і від дотримання системного умови тих педагогічних засад, що забезпечать створення специфічного комунікативного середовища, формуючи при цьому комплекс світоглядних орієнтацій й супутніх практичних вмінь особистості, які сприятимуть подальшій продуктивній професійній і громадянській соціалізації молоді у майбутньому [8, с. 46].

Низка праць сучасних дослідників [5; 13; 15] дозволяє нам вважати, що сучасна педагогіка пропонує середовищний підхід як теорію і технологію безпосереднього управління (через середовище) процесами виховання і розвитку особистості; як систему дій суб'єкта управління, спрямованих на перетворення середовища у засіб проектування й діагностики результату навчання і виховання.

Дослідник Л. Побережна зазначає, що культурне середовище вищого навчального закладу не лише відображає «ідеї та цінності сучасної постіндустріальної парадигми освіти, включає в себе процеси розвитку і саморозвитку базової культури особистості, педагогічної культури викладача, відображає особливості їх взаємодії», а й укладає сукупність педагогічних умов, серед яких вирізняються: а) базові: інновації, традиції, підтримка і саморозвиток; б) функціонально-утворюючі: інформаційні, комунікативні, інтерактивні, морально-духовні; в) предметно-практичні: матеріальні, символічні, організаційно-управлінські, психолого-педагогічні [13, с. 101]. Відтак стає очевидним, що середовищний підхід до розбудови культурно-освітнього простору виховання педагога може суміщати різні методологічно плідні підходи і традиційно поєднується з діяльним, особистісно орієнтованим, системним, компетентнісним підходами.

Новітні теоретичні й практичні дослідження засвідчують [5], що у процесі сучасного реформування освіти на перший план висуваються такі функції менеджменту, як підтримка освітніх ініціатив і нововведень, створення умов, що забезпечують стабільне функціонування й розвиток освітніх систем, розвиток і самореалізацію учасників освітнього процесу, правовий та економічний захист освіти та її суб'єктів, прогнозування та прийняття оптимальних рішень.

Таким чином, отримані вище аналітичні висновки, дозволяють нам стверджувати, що педагог як суб'єкт освітнього менеджменту здійснює такі функції: інформаційно-аналітичну; мотиваційно-цільову; розвивально-виховну; планово-прогностичну; організаційно-виконавчу; контрольно-діагностичну; регулятивно-корекційну. Виходячи з середовищного підходу до освіти, науковці зазначають, що зміст управлінської освіченості буде розумітися як безперервний процес, що відбиває зміни в ньому [15, с. 105], а саме освітньо-культурне середовище університету є системою, що утворює сукупність взаємопов'язаних елементів в освітньому просторі та забезпечує формування прогнозованої особистості в аспекті її соціально значимих характеристик.

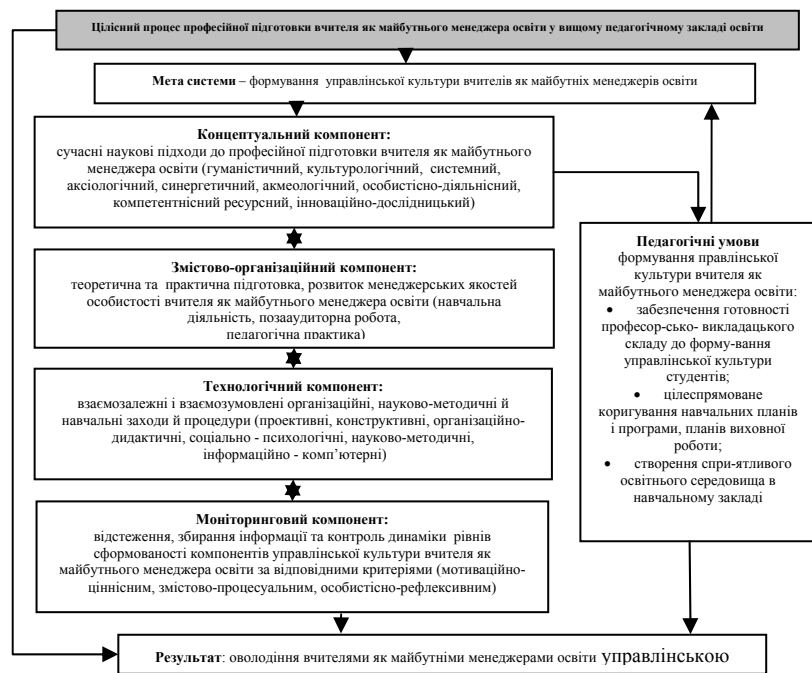

Рис. 2

Так, дослідник А. В. Губа комплексне бачення процесу професійної підготовки вчителя подає (див. Рис.2) у вигляді наступної схеми [5]:

Зв'язки зазначених вище компонент переконають, що стратегічною метою менеджменту в педагогічній освіті стає комплекс створення найсприятливіших умов для саморозвитку, самоактуалізації особистості студента і учня. Таким чином, і управлінські знання, і глибоке усвідомлення суб'єктами й об'єктами освітнього процесу потреби власного саморозвитку являють собою педагогічний потенціал для удосконалення управління, чому сприяє використання здобутків теорії та практики світового менеджменту та їх адаптація до управління вітчизняними навчальними закладами [3, с. 18]. Отже, розгляд освітнього середовища як чинника створення педагогічних умов реалізації освітнього менеджменту дозволяє нам зробити висновок, що організація освітньо-виховних впливів і підготовка майбутнього вчителя до ролі регулятора взаємин в учнівському колективі і провідника управлінських команд відбувається з урахуванням впливів середовища і його потенційних можливостей.

Дослідник умов функціонування й управління системою педагогічного навчального закладу М. Окса подає узагальнену парадигму менеджменту в освіті як співвідношення змісту роботи менеджера освіти з цілями роботи суб'єктів і об'єктів системи освіти (див Табл. 3) наступним чином:

Таблиця 3

Співвідношення змісту роботи менеджера освіти з цілями роботи суб'єктів і об'єктів системи освіти

Зміст праці	Безпосередня мета	Мета роботи об'єктів впливу	Очікуваний результат, стратегічна мета
Усвідомлена, цілеспрямована взаємодія менеджера (керівника) із об'єктами та суб'єктами, які є причетними (безпосередньо чи опосередковано до навчання і виховання).	Створення (актуалізація) відповідних психічних станів, якостей, властивостей, спонукань, необхідних для реалізації загальної мети управління. Забезпечення скоординованої й активної участі в досягненні поставленої мети.	Створення найсприятливіших умов для саморозвитку і самоактуалізації кожної особистості через оптимальну організацію системи освіти та навчально-виховного процесу.	Інтелектуально розвинена, навчена, вихована і самоактуалізована особистість із моральними якостями, що відповідають загальнонаціональним, національно-культурним цінностям.

Для здійснення більш досконалих впливів на особистість застосовуються інноваційні технологічні системи, які впливають на різні сфери виховання – інтелектуальну, мотиваційну, емоційну, волюву і регулятивну, предметно-практичну й екзистенціальну. Побудова єдиного інформаційно-освітнього середовища на базі сучасних інформаційних технологій привносить у навчальний процес нові можливості: поєднання високої економічної ефективності та гнучкості навчального процесу, широке використання інформаційних ресурсів, суттєве розширення можливостей традиційних форм навчання, а також можливість створення нових ефективних форм навчання [14, с. 263].

Таким вимогам, на нашу думку, цілком відповідає комплекс підготовки магістра зі спеціальності 8.000009 «Специфічні категорії. Управління навчальним закладом», розроблений і впроваджений на кафедрі педагогіки і педагогічної майстерності МДПУ ім. Б. Хмельницького у 2004 році. Дослідник М. Окса зазначає, що відкриття спеціальності стало визначним кроком у розвитку діяльності кафедри педагогіки і педагогічної майстерності, оскільки дало основу для розвитку нового напрямку – педагогічного менеджменту і дослідження засад спрямування діяльності педагогічного керівництва освітніми закладами регіону на науковій основі [12, с. 132]. За допомогою професійного педагогічного портфоліо, що стає і «формою автентичного оцінювання освітніх результатів за продуктом, який створено людиною у процесі навчальної, творчої, соціальної та інших видів діяльності» [12, с. 132], і є

засобом фахового вдосконалення особистості впродовж неперервної післядипломної освіти, викладачі педагогічного закладу отримали можливість забезпечити плідний зворотній зв'язок із випускником, учителем-предметником. Обсяг і перелік спеціальних предметів курсу підготовки магістра-управління дозволяє забезпечити ґрунтовний рівень знань і навичок для трудової діяльності та подальше професійне самовдосконалення за наступними напрямками: формування готовності до постійного професійного самовдосконалення, активної позиції у забезпеченні власного кар'єрного зростання; уміння розробляти і реалізовувати програму професійного самовиховання, творчо працювати над удосконаленням власних професійних здібностей: за змістовою спрямованістю (ділових, комунікативних, рефлексивних), за рівнем опанування діяльністю (пізнавальних, виконавських, творчо-конструктивних) та за формою реалізації дії (практично-рухових, увагоперцептивних, мовних, розумово-інтуїтивних); володіння методиками розвитку креативного мислення, аналіз проблем і знаходження шляхів їхнього конструктивного розв'язку; уміння реалізовувати у взаємодії всі функції спілкування: комунікативну, перцептивну, інтерактивну; здійснювати продуктивне діалогічне спілкування; уміння здійснювати рефлексивне управління педагогічним персоналом; володіння усним і письмовим діловим мовленням, рефлексивним і не рефлексивним слуханням; уміння створювати творче робоче самопочуття, здійснювати емоційно-вольову саморегуляцію, уміння гідної само презентації [12, с. 127–134]. На думку фахівців, пропонується підхід до світоглядно-культурологічних аспектів підготовки магістра [3; 12, с. 127–134] враховує його особистісне і професійне самовдосконалення і зумовлений такими складовими: знання з людинознавства про різні системи індивідуальних і професійних цінностей, розуміння причин їх виникнення й соціального змісту; використання надбань у науковій організації праці, її безпеці та гігієні; орієнтація в сучасних філософських, політичних, економічних, художніх, правових концепціях розвитку суспільства; обізнаність у різних видах мистецтва та надбаннях національної культури; спроби наукового осмислення власного досвіду, пошуки себе у художній творчості, спорті, туризмі тощо. Саме така підготовка керівника освітнього закладу нового покоління дозволяє сформувати усталені навички особистісної саморегуляції учителя та сприяє створенню такого освітнього середовища, що поліпшує якість освіти в загальноосвітніх навчальних закладах регіону.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Сьогоднішня потреба в інноваційних процесах у професійних педагогічних освітніх закладах пов'язана насамперед із «різкими» змінами їх соціального статусу і функцій в умовах децентралізації управління і перерозподілу управлінських функцій між різними рівнями в галузі освіти. В умовах значних соціокультурних трансформацій «вузькими місцями» традиційно стають саме здібності і вміння, необхідні для галузевої управлінської

діяльності. Саме тому у процесі сучасного реформування освіти на перший план висуваються такі функції менеджменту, як підтримка освітніх ініціатив і нововведень щодо створення умов, що забезпечують стабільне функціонування й розвиток освітніх систем, розвиток і самореалізацію учасників освітнього процесу, правовий та економічний захист права на повноцінну освіту та її суб'єктів тощо. Тому орієнтація на виконання соціального замовлення на підготовку «нового» педагога – педагога, здатного реалізовувати ідеї гуманістичної педагогіки в їх сучасній інтерпретації, соціально і професійно мобільного, знаходять втілення в таких тенденціях розвитку змісту вищої педагогічної освіти, як розширенні напрямів підготовки вищої педагогічної освіти з урахуванням інтересів особистості, ринку освітніх послуг, стратегічних завдань системи освіти, що передбачає введення та освоєння нових спеціальностей. Наразі одним із актуальних завдань педагогічної освіти найближчого майбутнього нам вбачається удосконалення системи підготовки управлінських компетенцій педагога – і як чинника прогнозування тенденцій та прийняття оптимальних рішень в освітніх системах всіх рівнів, і як чинника соціального, особистісного, духовного й творчого розвитку українського вчителя.

Список використаних джерел:

1. Амбівалентність евристичного потенціалу конструкту суспільства знань: резерви і перспективи оновлення змісту сучасної освіти / М. Кулгаєва // Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті євроінтеграційних процесів: монографія / В. Андрущенко, М. Бойченко, Л. Горбунова, В. Лутай та ін. – К.: Педагогічна думка, 2011. – С. 226–249.
2. Антонюк О. Менеджмент в освітянській сфері: концептуальні засади / Філософські засади трансформації вищої освіти в Україні на початку XXI століття: монографія. / [кер. В. А. Андрущенко]. – К.: Пед. думка, 2007. – 352 с.
3. Барліт О. О. Основи стратегічного менеджменту в освіті / О. О. Барліт, М. В. Елькін, М. М. Окса. – Мелітополь: МДПУ, ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. – 256 с.
4. Биков В. Ю. Відкрита освіта і відкрите навчальне середовище / Теорія і практика управління соціальними системами // Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2008. – № 2. – С. 116-123.
5. Губа А. В. Теоретико-методичні засади формування управлінської культури вчителя – майбутнього менеджера освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / А. В. Губа; Луган. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – Луганськ, 2010. – 44 с.
6. Дмитренко Г. А. Стратегічний менеджмент у системі освіти: навч. посіб. / Г. А. Дмитренко. – К.: МАУП, 1999. – 176 с.
7. Зборовский Г. Е. Образование сквозь призму пространственно-временного подхода. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ssa-rss.ru/files/File/plenZborovski.pdf

8. Карамушка Л. Принципи гуманізації управління як один з провідних принципів освітнього менеджменту / Л. Карамушка // Освіта і управління. – 2002. – № 4. – С. 41–60.
9. Молодиченко В. В. Модернізація цінностей в українському суспільстві засобами освіти (філософський аналіз): монографія / В. В. Молодиченко. – К.: Знання України, 2010. – 383 с.
10. Мороз Л. В. Організаційно-педагогічні умови формування готовності викладачів до виховної роботи у вищих навчальних закладах (формульний експеримент) / Л. В. Мороз // Проблеми освіти: науковий збірник / [ред. кол.: С. М. Ніколаєнко, В. Д. Шинкарук, К. М. Левківський та ін.]. – К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2007. – Вип. 53. – С. 88–98.
11. Окса М. М. Стратегічний менеджмент в освіті: навч. посіб. / М. М. Окса. – Мелітополь: МДПУ, 2007. – 178 с.
12. Окса М. М. Використання портфоліо в процесі підготовки магістрів за фахом «Управління навчальним закладом» / М. М. Окса // Науковий вісник МДПУ. – Сер.: Педагогіка. – Вип 9. – Мелітополь: МДПУ, 2008. – С. 127–134.
13. Побережна Л. Культурне середовище вищого навчального закладу як простір формування стилю і способу життя студентів / Л. Л. Побережна // Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»: Філософія. Психологія. Педагогіка. – 07/2007. – № 3. – Ч. 1. – С. 99–101.
14. Прийма С. М. Інформаційні процеси як механізм соціокультурної динаміки відкритої освіти / С. М. Прийма // Проблеми сучасної педагогічної освіти: зб. ст. Вип. 45. – Ч. 2. – Ялта: РВВ КГУ, 2014. – С. 258–267.
15. Теоретико-методичні засади формування творчого мислення майбутнього вчителя в умовах університетської освіти: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня доктора педагогічних наук. Спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О. В. Акімова; Тернопільський державний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. – 43 с.
16. Ярошинська О. Середовищний підхід в професійній освіті: теоретичні засади та перспективи впровадження / О. Ярошинська // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. – № 4 (Ч. 1). – С. 104–110.
2. Antoniuk O. Menedzhment v osviti: kontseptualni zasady [Management in education: conceptual foundations: monographia] / Filosofska zasady transformatsii vyshchoi osvity v Ukraini na pochatku XXI stolittia: monohrafiia. / [ker. V. A. Andrushchenko]. – K.: Ped. dumka, 2007. – 352 s. (in Ukrainian)
3. Barlit O.O. Osnovy stratehichnogo menedzhmentu v osviti [The basics of strategic management in education] / O.O. Barlit, M.V. Elkin, M.M.Oksa.– Melitopol: MDPU, TOV “Vydavnychi budynok MMD”, 2009 r.- 256 s. (in Ukrainian)
4. Bykov V.Iu. Vidkryta osvita i vidkryte navchalne seredovyshche [Open education and open learning environment] / Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemami // Shchokvartalnyi nauko-vo- praktychnyi zhurnal. - Kharkiv: NTU “KhPI”. - 2008, №2. - S. 116-123. (in Ukrainian)
5. Huba A. V. Teoretyko-metodychni zasady formuvannia upravlinskoj kultury vchytelia – maibutnoho menedzhera osvity [Theoretical-methodical bases of formation of managerial culture of a teacher – a future manager of education] : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / A.V. Huba ; Luhan. nats. un-t im. T.Shevchenka. – Luhansk, 2010. – 44 s. (in Ukrainian)
6. Dmytrenko H.A. Stratehichni menedzhment u systemi osvity: [Strategic management in the education system] Navch. posib. / H.A. Dmytrenko // – K., MAUP, 1999. – 176 s. (in Ukrainian)
7. Zborovskij G.E. Obrazovanie skvoz' prizmu prostranstvenno-vremennogo podhoda.[Education through the prism of the space-time approach] [Elektronnij resurs] Rezhim dostupu // vvv.ssa-rss.ru/files/File/plenZborovski.pdf (in Russian)
8. Karamushka L. Pryntsypy humanizatsii upravlinnia yak ody z providnykh pryntsypiv osvithno menedzhmentu [The principles of humanization of management as one of the leading principles of educational management] / L. Karamushka // Osvita i upravlinnia. – 2002. – № 4. – S. 41-60. (in Ukrainian)
9. Molodychenko V. V. Modernizatsiia tsinnosti v ukrainskomu suspilstvi zasobamy osvity (filosofskyi analiz) : monohrafiia [Modernization of values in Ukrainian society by means of education (philosophical analysis) : monography] / Molodychenko V. V. – K. : Znannia Ukrainy, 2010. – 383 s. (in Ukrainian)
10. Moroz L. V. Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia hotovnosti vykladachiv do vykhovnoi roboty u vyshchykh navchalnykh zakladakh (formulvalnyi eksperyment) [Organizational-pedagogical conditions of formation of readiness of teachers to educational work in higher educational institutions (forming experiment)] [Tekst] / L. V. Moroz // Problemy osvity : naukovyi zbirnyk / [red. kol.: S. M. Nikolaienko, V. D. Shynkaruk, K. M. Levkivskyi ta in.]. – K. : Instytut innovatsiinykh tekhnolohii i zmistu osvity MON Ukrainy, 2007. – Vyp. 53. – S. 88-98. (in Ukrainian)
11. Oksa M. M. Stratehichni menedzhment v osviti : navch. posib. [Strategic management in education : [textbook] / M. M. Oksa. – Melitopol : MDPU, 2007. – 178 s. (in Ukrainian)

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Ambivalentnist evrystychnoho potentsialu konstruktivnogo suspilstva znan : rezervy i perspektyvy onovlennia zmistu suchasnoi osvity [The ambivalence of the heuristic potential of the concept of the knowledge society : reserves and prospects for updating the content of modern education] / M. Kultaieva // Filosofiia i metodolohiia rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv : monohrafiia / V. Andrushchenko, M. Boichenko, L. Horbunova, V. Lutai ta in. – K. : Pedagogichna dumka, 2011. – S. 226–249. (in Ukrainian)

12. Oksa M.M. Vykorystannia portfolio v protsesi pidhotovky mahistriv za fakhom „Upravlinnia navchalnym zakladom” [The use of portfolio in the process of masters training of specialty "Management of educational institution"] / Naukovyi visnyk MDPU. - Ser.: Pedahohika. - Vyp 9. // M.M.Oksa. – Melitopol: MDPU, 2008. - S.127-134. (in Ukrainian)
13. Poberezhna L. Kulturne seredovyshe vyshchoho navchalnoho zakladu yak prostir formuvannia styliu i sposobu zhyttia studentiv [The cultural environment of the higher educational establishment as a space to form style and way of students' life] / L. L. Poberezhna // Visnyk natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut": Filosofia. Psykholohiia. Pedahohika. – 07/2007. N3 chast 1. – S. 99-101. (in Ukrainian)
14. Pryima S. M. Informatsiini protsesy yak mekhanizm sotsiokulturnoi dynamiky vidkrytoii osvity [Information processes as a mechanism of social and cultural dynamics of open education] / S. M. Pryima // Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity : zb. ct. : Vyp. 45. – Ch. 2. – Yalta : RVV KHU, 2014. – S. 258–267. (in Ukrainian)
15. Teoretyko-metodychni zasady formuvannia tvorchoho myslennia maibutnoho vchytelia v umovakh universytetskoii osvity [Theoretical-methodical bases of formation of creative thinking of future teachers in conditions of University education] [Tekst] : avtoreferat dysertatsii na zdobuttia nauk. stupenia doktora pedahohichnykh nauk. Spets. 13.00.04 - teoriia i metodyka profesiinoi osvity / O.V. Akimova; Ternopil'skyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. V. Hnatiuka. – Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka, 2010. - 43 s. (in Ukrainian)
16. Iaroshynska O. Seredovyshechnyi pidkhid v profesiinui osviti: teoretychni zasady ta perspektyvy vprovadzhennia [Environmental approach in vocational education: theoretical basis and prospects of implementation] / O. Yaroshynska // Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia – 2011. – № 4 (Ch. 1). S. 104-110. (in Ukrainian)

Аннотация. В статье рассматриваются современные подходы к внедрению инноваций в процессы педагогического менеджмента в отечественном педагогическом образовании начала XXI века. На основе концептов средового подхода анализируются модели построения процесса овладения будущим учителем управленческой культурой в современном педагогическом учебном заведении. Обосновываются принципы соблюдения педагогических условий в процессе получения высшего педагогического образования в контекстах его гуманистически-содержательного обновления и человекомерных ориентаций развития отечественной педагогической отрасли на современном этапе.

Ключевые слова: отечественное педагогическое образование, инновационные подходы, образовательная среда, педагогические условия, образовательный менеджмент, профессиональная подготовка педагога.

Abstract. Some modern approaches to introduction innovations into the processes of teaching management in Ukrainian pedagogical education at the

beginning of the 21st century are lighted in the article. The model of construction the process of forming in future teacher management culture in modern educational institution based on the concepts of surrounding approach is analyzed. The principles of purpose-charging in the process of mastering the management culture by future teacher and the means of introducing the innovational forms of teaching management in Ukrainian pedagogical education as the factors of professional and personal development of the future pedagogue are detailed. The foundations of the main principles of pedagogical education in the context of its content renewal and humanistic orientations of Ukrainian pedagogical field at the modern stage of its development are explained. The necessity of harmonization of the means of development and realizing individual demands of the future pedagogue and the achievements of the level, suitable to the today's social requirements of professional pedagogical education are proved.

Keywords: Ukrainian pedagogical education, innovative approaches, educational environment, pedagogical conditions, educational management, professional training of the pedagogue.

Стаття надійшла до редакції 06.05.2016

О. Л. Брончук

РОЛЬ ПОЕТИЧНОГО СЛОВА ЯК ЗАСОБУ СТИМУЛЮВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. У статті висвітлено проблему дидактичних засад процесу стимулювання творчої активності молодших школярів; обґрунтовано роль поетичного слова як засобу стимулювання творчої активності молодших школярів; обґрунтовано використання дидактичних особливостей поетичного слова у навчанні і вихованні. Опрацьовано останні джерела з означеної проблеми; охарактеризовано понятійно-термінологічний апарат; виявлено частини проблеми, що недостатньо досліджені; проаналізовано засоби стимулювання навчальної діяльності та систематизовано їх за характером походження та характером спрямування.

Ключові слова: стимулювання, стимул, поезія, поетичне слово.

Постановка проблеми. Квінтесенцією сучасної педагогіки є орієнтація на учня як на суб'єкта навчально-виховного процесу – на його бажання, пізнавальні орієнтири, цінності.

Сучасні наукові джерела пояснюють поняття «стимул» як «кожний фізичний, чи технічний агент, здатний збуджувати» [3, с. 160]; «зовнішня спонукка до дії, причина тих чи інших поведінкових актів; те, що ззовні активізує діяльність, підтримує її на певному рівні» [4, с. 241]. Зазначене дозволяє нам вважати, що стимул є засобом, інструментом процесу стимулювання.